

FAMILIA ȘI REZISTENȚA ANTICOMUNISTĂ DIN MUNȚII ROMÂNIEI

CORNEL JURJU

Rezistența anticomunistă militarizată de la sfârșitul anilor '40 ar putea fi înțeleasă ca o ripostă spontană, puțin organizată, a societății românești împotriva structurilor politico-economice și sociale ale comunismului de tip stalinist, aflat în plin proces de expansiune și aprofundare. Punctul de plecare pentru acest model violent de opoziție este detectabil în perioada ce a urmat alegerilor din 1946 care, prin rezultatul oficial, au creat premisa substituirii pluralismului politic românesc în favoarea comuniștilor susținuți și pilotați de la Moscova. Adjudecarea exclusivă a fenomenului politic, pe parcursul anilor 1947-1948, de către o forță politică minoritară, cum era cazul P.M.R., a așezat principalele curențe politice din România în imposibilitatea unei exprimări normale, instituționalizate și le-a împins spre soluții extreme, inclusiv violente. Așa se și explică de ce grupurile de rezistență din munții României, în marea lor majoritate s-au coagulat în jurul unor nuclee definite politic și alcătuite din membri sau simpatizanți ai Partidului Național Țărănesc, ai Mișcării Legionare sau ai Partidului Național Liberal.¹

Frustrărilor de ordin politic li s-au adăugat la scurt timp cele economice, generate, în principal, de către politica naționalizărilor forțate la care, puterea comunistă din România a recurs masiv începând cu vara anului 1948. Valul naționalizărilor în înțelesul său larg, dacă luăm în calcul mediul rural, a lovit mai cu seamă în pătura înstărită a satelor românești, în "chiaburime" pentru a utiliza un concept tipic pentru arsenalul ideologic al vremii. Din acest considerent, mișcarea de rezistență a găsit un puternic suport în acest mediu social, atât sub aspectul unei contribuții efective, cât și al unei solidarizări mai mult ori mai puțin tacite.

Mișcarea de rezistență a profitat și de o conjunctură istorică favorizantă, derivată în special din perioada de timp scurtă care trecuse de la sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Pe lângă avantajul simplificării modalității de procurare a armamentului², absolut necesar unei activități paramilitare, proximitatea războiului păstra intactă, în mintea celor care făcuseră războiul pe frontul de est, amintirea deprimantă a realităților din patria comunismului mondial. În plus, duritatea vieții de pe front trebuie să fi făcut mai ușor acceptabile rigorile unei activități subversive cu toate riscurile pe care aceasta le presupunea.

Alt factor responsabil în procesul cristalizării grupurilor de rezistență, după opinia noastră, a constat din eroarea de calcul, funcționabilă în societatea românească pe verticală și, deopotrivă, pe orizontală, și care estima fragilitatea regimului proaspăt instaurat în România. Bazându-se pe un astfel de pronostic optimist, nu au fost puțini cei care au ales calea refugiului pe munte cu gândul că vor aștepta acolo câteva luni, în cel mai rău caz câțiva ani, până la prăbușirea comunismului. Conform aceleiași judecăți naive, sumare, dispariția comunismului trebuia să se producă printr-o acțiune militară de amploare a S.U.A. în Europa Centrală și de Est, inclusiv în România³. Pe fondul acestor proiecte aproape fanteziste ale mentalului public, în perioada respectivă "venirea americanilor" a luat forma unui adevărat mit național, la care s-a raportat un larg segment al societății românești, în primul rând cei angajați într-o rezistență anticomunistă activă.

În sfârșit, este interesant de semnalat că plecarea pe munte, cu excepțiile de rigoare, nu s-a realizat în baza unui plan prestabilit, fiind mai degrabă o decizie determinată de hărțuierile la care, anumite categorii de persoane au fost expuse de către Miliție sau Securitate⁴. Astfel, o percheziție la domiciliu sau tentativa unei arestări eșuate din varii motive a precedat în numeroase cazuri constituirea grupului de rezistență.

Odată angrenată în structura unor grupări izolate, mișcarea de rezistență și-a făcut simțită prezența până la sfârșitul anilor '50 și începutul deceniului următor⁵. Eforturile angajate pentru suprimarea grupărilor de rezistență au avut un caracter continuu în acest interval de timp, cunoscând intensități maxime între anii 1948-1953 și apoi, după o perioadă de liniște aparentă, între anii 1957-1960. Acest parcurs s-a aflat într-o certă

¹ Ion Gavrilă Ogoranu, *Rezistența armată anticomunistă din Munții României*, în *Analele Sighet I*, Editura Fundația Academia Civică, București, 1995, p. 103, 104.

² Ioan Victor Pica, *Libertatea are chipul lui Dumnezeu*, Editura Arhipeleag, Sebeș, 1993, p. 115.

³ Constantin Dinu Vasiliu, *Munții Bucovinei, primii munți în flăcări*, în *Memoria*, nr. 10/1994, p. 107.

⁴ Ioan Victor Pica, *op. cit.*, p. 108.

⁵ Ștefan Bellu, *Pădurea răzvrătită*, Editura Gutinul, Baia Mare, 1993, p. 4.

rezonanță cu dinamica de evoluție a puterii de la București, care încă mai era conectată transformărilor înregistrate la nivel de bloc.

Din punct de vedere spațial, grupurile de rezistență au preferat regiunile submontane și montane⁶ care, fiind împădurite erau mai greu accesibile Securității și care, din pricina caracterului difuz al satelor de munte românești, ofereau condiții superioare de aprovizionare și deci de supraviețuire. Mai putem adăuga că acest model violent de opoziție nu a cunoscut o repartizare uniformă în spațiul montan al României, existând câteva zone cu o activitate mai efervescentă precum: Munții Făgărașului, Munții Banatului, Munții Vrancei și Munții Apuseni.

După această discretă insinuare spre cauzele generale ale rezistenței anticomuniste din munți, ne vom apropia în continuare de problematica aflată în atenția studiului nostru și anume de funcțiile pe care familia și le-a asumat în perimetrul rezistenței anticomuniste din România. Demersul nostru nu își propune o tratare exhaustivă a subiectului, lucru de altfel dificil de realizat între limitele unui studiu precum cel de față și având în vedere stadiul de moment al cercetării în domeniu din România. Tocmai de aceea, vom căuta să definim rolul familiei, ca și componentă importantă a rezistenței anticomuniste, într-un câmp de analiză strict delimitat în care vor intra grupuri provenite din patru zone: zona Huedinului, zona Făgărașului, zona Banatului de Sud și zona Zarandului. Între limitele acestui cadru tematic, ne vom referi la familie într-o dublă ipostază: familia ca factor activ al rezistenței anticomuniste și familia ca structură a comunității rurale solidară cu mișcarea de rezistență.

Vom începe prin a afirma că familia, cu precădere cea rurală s-a dovedit un nucleu social cu merite apreciabile în fenomenul istoric al rezistenței anticomuniste. Am putea chiar afirma că multe dintre grupurile prezente în munți și-au datorat existența aproape exclusiv unor familii în jurul cărora s-au încheat și care au reprezentat o veritabilă coloană vertebrală în viața mai lungă sau mai scurtă a acestora. Un exemplu elocvent pentru observația noastră îl constituie grupul "Șuşman" care s-a format în Munții Vlădeasa (zona orașului Huedin), începând cu anul 1948. În starea sa inițială, grupul a fost alcătuit din cei patru membri ai familiei Șuşman în frunte cu Teodor Șuşman (senior) și trei dintre fiii acestuia: Teodor Șuşman (junior), Traian Șuşman și Visalon Șuşman. Familiei Șuşman, într-o etapă imediat următoare, i s-a alăturat familia Jurju, adică Mihai și Lucreția Jurju precum și Oneț Roman, fratele vitreg al lui Mihai Jurju. Pe lângă cele două familii, grupul "Șuşman", care a activat în regiunea Huedinului până în anul 1958, și-a completat efectivul prin câteva persoane care au aderat în mod individual: Ioan Ciota, Gheorghe Mihuț și Nuțiu Bortoș.⁷ Un grup al familiilor ar putea fi considerat și grupul "Arnăuțoiu-Arsenescu", a cărui rază de acțiune a fost situată în Munții Făgărașului. Din componența acestui grup au făcut parte nu mai puțin de trei familii: familia Arnăuțoiu, familia Jubleanu și familia Chirca. Pondera principală în cadrul grupului, nu neapărat în funcție de dimensiunea numerică, a fost deținută de către familia Arnăuțoiu de la Nucșoara prin frații Toma și Petre, care au fost însoțiți pe munte și de către Maria Plop, servitoarea lui Petre Arnăuțoiu.⁸ În timpul șederii pe munte, mai exact în 1956, numărul membrilor familiei Arnăuțoiu s-a ridicat la patru prin noul născut, fetița Ioana Arnăuțoiu: "Am continuat să stăm în bordei - povestește Toma Arnăuțoiu la interogatoriul Securității - și în ziua de 22 mai, orele 8³⁰, terorista Maria Plop a născut un copil de sex feminin căruia i-am dat numele Ioana și pe care l-am crescut".⁹ Se mai poate adăuga, tot cu referire la poziția familiei Arnăuțoiu în cadrul grupului, că Toma Arnăuțoiu a fost unul dintre lideri alături de Gheorghe Arsenescu, iar din a doua parte a anului 1949, când din grup s-a desprins facțiunea Arsenescu, Toma Arnăuțoiu a rămas liderul incontestabil al grupului. Familia Jubleanu, cu anumite intermitențe determinate de unele neînțelegeri, s-a constituit și ea într-o parte integrantă a grupului "Arnăuțoiu-Arsenescu". Din această familie au provenit Titu și Maria Jubleanu precum și fiul acestora, Constantin, care după vara anului 1951, când mama sa a fost împușcată mortal iar tatăl lui a fost arestat de către Securitate, a rămas împreună cu frații Arnăuțoiu până în 1958.¹⁰ Cea de-a treia familie, formată din Ion și Elena Chirca și fiii acestora, Gheorghe și Eugen, a îndeplinit un rol nu tocmai pozitiv în istoria grupului de la Nucșoara. După ce a contribuit la scindarea grupului, petrecută în vara anului 1949, din cauza conflictelor sale cu frații Arnăuțoiu, în toamna aceluiași an, în condiții de șantaj, Ion Chirca a acceptat să colaboreze cu Securitatea pentru prinderea celor două facțiuni desprinse din grupul inițial: "În noaptea de 5 octombrie - precizează un raport al Securității - a fost răpit numitul Gheorghe Chirca, fratele lui Ion Chirca și-n urma prelucrării cu acesta s-a putut sta de vorbă cu dezertorul Ion Chirca... În urma lămuririi acestuia, și-a luat angajamentul în urma căruia ne-a dat pe bandiții

⁶ *Ibidem*.

⁷ Interviu cu Vasile Moldovan.

⁸ Ioana Raluca Voicu - Arnăuțoiu, *Luptătorii din Munți. Toma Arnăuțoiu. Grupul de la Nucșoara. Documente ale anchetei, procesului, detenției*, Editura Vremea, București, 1997, p. 47.

⁹ *Ibidem*, p. 315.

¹⁰ *Ibidem*, p. 268.

Constantin Popescu zis Mănoagă, Ciolan Nicolae și Benone Milea... Tov. Maior Milea a mai luat contact o singură dată cu Ion Chirca care și-a luat angajamentul că ne dă pe banditul Arsenescu și celălalt grup format din frații Arnăuțoiu, Titu Jubleanu și fiul său și Maria Plop”.¹¹ Această ultimă misiune a rămas la stadiul de proiect, deoarece Ion Chirca a fost împușcat la revenirea în bordei de către Gheorghe Mămăligă, care, rănit fiind nu s-a putut deplasa la punctul în care restul membrilor grupului au fost arestați de către Securitate. Familia, poate la dimensiuni mai reduse a îndeplinit anumite sarcini și în cazul grupurilor “Col. Uță” și “Spiru Blănaru” care au acționat în partea de sud a Banatului, un alt centru semnificativ al rezistenței anticomuniste românești. De pildă, formarea grupului, condus pentru scurt timp de col. Uță a fost pregătită din perioada anterioară alegerilor din 1946 când, în localitatea Domașnea (județul Caraș-Severin), s-au înjghebat primele structuri de rezistență în jurul membrilor P.N.Ț. de aici, în principal al fraților Duicu. Mai mult, grupul “Col. Uță”, în starea sa incipientă a fost alcătuit exclusiv din domășneni, între care s-au remarcat doi dintre frații Duicu - Ioan și Nistor - cărora li s-a adăugat ulterior și cel de-al treilea frate, Petru Duicu. Colonelul Uță a apărut abia în 1948 când grupul era constituit, reușind în scurt timp să se impună în calitate de lider al acestuia împreună cu Ion Duicu. După aproximativ un an de zile, deci în primăvara lui 1949, col. Uță și frații Duicu s-au despărțit din nou pentru a se face mai greu urmăriti de către trupele Securității, care se aflau deja pe urmele lor. La puțină vreme după acest moment, col. Uță și o parte a apropiaților săi au fost identificați de către Securitate și împușcați mortal, în timp ce frații Boieru, cum mai erau cunoscuți Duiculeștii în regiune, și-au continuat activitatea până în 1950, când au fost descoperiți în locul numit Baltă.¹² Alți doi frați, de această dată Ion și Petru Berzescu din Teregova (județul Caraș-Severin) au fost membri ai grupului “Spiru Blănaru”. Cei doi au luat parte la acțiunile importante ale grupului cum ar fi atacul de la Jandarmeria din Teregova, bătălia de la Pietrele Albe din februarie 1949 etc. Pe parcursul acestui din urmă incident, Ion Berzescu și-a adus un aport semnificativ în condițiile în care în posesia lui s-a aflat singura pușcă mitralieră de care dispunea grupul. Tot Ion Berzescu a fost membru al unui comitet compus din cinci persoane care îndeplinea un rol consultativ pe lângă cei doi lideri ai grupului: avocatul Spiru Blănaru și notarul Gheorghe Ionescu. Frații Berzescu s-au numărat și printre persoanele apropiate lui Spiru Blănaru, lângă care au rămas până în martie 1949, când Spiru a fost prins în localitatea Feneș. La puține zile după drama din Feneș, din care Petru Berzescu a scăpat cu șansă, aveau să fie prinși și frații Berzescu, de această dată în Teregova.¹³

Chiar dacă provin din zone diferite, motivația care a stat la baza integrării familiilor prezentate mai sus în mișcarea de rezistență are un caracter relativ unitar, caracter care nu exclude, însă, anumite fluctuații în ce privește ponderea pe care un factor sau altul o are în configurația cauzală generatoare de atitudini contestatate concrete.

În primă instanță putem constata că aceste familii s-au individualizat în comunitățile de proveniență printr-o stare materială bună, întemeiată pe o proprietate funciară aflată între 10 și 30 de hectare, pe un șeptel diversificat și consistent numeric, dar și pe mici afaceri în domeniul comercial sau forestier. Familia Șuşman deținea o grădină de câteva hectare, între 400 și 500 de familii de albine, se ocupa cu comercializarea semifabricatelor din lemn, produse cu utilaj propriu, având, în plus, un magazin sătesc în localitatea Răchițele.¹⁴ O familie cu stare bună și cu un larg prestigiu comunitar a fost familia Arnăuțoiu din Nucșoara. Ioan Arnăuțoiu, tatăl lui Toma și al lui Petre, era învățător în Nucșoara și avea o proprietate de pământ cel puțin medie, câtă vreme în documentele Securității este denumit “chiabur”. Toma Arnăuțoiu fusese ofițer în Armata Regală Română și avea o proprietate de cca. 25 de hectare, iar fratele său deținea 6 hectare de pământ¹⁵ și, putem deduce, o gospodărie bine organizată, atâta timp cât și-a permis să țină o servitoare, pe Maria Plop. Din familii respectabile, cu proprietăți mijlocii de până la 10 hectare, proveneau și frații Duicu și Berzescu din Domașnea și respectiv Teregova.

Beneficiare ale unor condiții de viață superioare și înzestrate cu un deosebit simț al proprietății, aceste familii nu puteau adopta o altă poziție decât de împotrivire față de un regim care se definea pe sine ca adept al proprietății socialiste și, în consecință, mare adversar al proprietății private și al diferențierii sociale. Putem înțelege, așadar, că între statul comunist și exponenții societății rurale tradiționale din România s-a produs din start un clivaj ideologic generator de conflict, conflict ce a luat forme tot mai acute din momentul în care efectele procesului de stalinizare a societății românești s-au resimțit în mod nemijlocit și în lumea satelor. Ar fi nimerit să

¹¹ *Ibidem*, p. 260-261.

¹² Interviu cu Petru Duicu.

¹³ Interviu cu Ion Berzescu.

¹⁴ Interviu cu Vasile Moldovan.

¹⁵ Ioana Raluca Voicu - Arnăuțoiu, *op. cit.*, p. 595.

precizăm în acest punct că un motiv important pentru care, spre exemplu, familia Șuşman a intrat în rezistență, după cum ne spune Vasile Moldovan, a constat tocmai în naționalizarea semifabricatelor din lemn și a tehnologiei specifice, pe care această familie le avea în exploatare în localitatea Răchițele: "O intrat în conflict cu regimul pentru că i-o confiscat prima dată materialul ăla lemnos pe care l-o avut".¹⁶

Pe lângă situația materială bună, familiile care au intrat în rezistența anticomunistă erau profund atașate sistemului politic interbelic ale cărui valori reușiseră să le asimileze și pe care le doreau permanentizate. Teodor Șuşman, între războaie, îl cunoscuse personal pe Regele Ferdinand și îndeplinise în repetate rânduri funcția de primar în comuna Răchițele.¹⁷ Frații Arnăuțoiu erau membri ai Partidului Național Țărănesc, Toma Arnăuțoiu îndeplinind chiar funcția de secretar al organizației comunale de tineret.¹⁸ Membri ai aceluiași partid erau și frații Ion și Nistor Duicu din Domașnea¹⁹, iar frații Berzescu erau simpatizanți declarați ai Mișcării Legionare.²⁰ Drept urmare, procesul de disoluție a sistemului politic interbelic, inaugurat prin instalarea la putere a guvernului Groza în 6 martie 1945, s-a dovedit total impopular pentru această categorie de familii, apropiindu-le de soluția unei rezistențe anticomuniste care s-a conturat tot mai clar pe parcursul anilor 1947-1948.

Și totuși, cu toată această predispoziție pentru rezistență, pasul decisiv spre acțiuni concrete își are originea în provocările la care "forțele de ordine" au recurs cu o tot mai mare insistență după 1946. Spre exemplu, familia Șuşman a plecat pe munte după ce Șuşman Teodor (senior) a fost privat temporar de libertate, fiind deținut în stare de arest la Postul de Jandarmi din Călățele.²¹ Familia Jurju a intrat în rezistență deoarece era suspectată de legături cu membrii familiei Șuşman, Mihai Jurju fiind chiar arestat din această cauză.²² O situație asemănătoare poate fi întâlnită și în cazul fraților Duicu, aceștia, Ioan și Nistor, părăsindu-și domiciliul în momentul în care Jandarmeria a încercat să-i aresteze: "Și-o venit Miliția să-i aresteze, niște jandarmi erau atunci și ei or fugit".²³

Prezența familiei în diferite grupuri de rezistență, prin doi sau mai mulți reprezentanți, ar putea fi înțeleasă în mod suplimentar prin valorificarea particularităților psihologice specifice familiei, remarcabile îndeosebi prin gradul înalt de solidaritate pe care îl impun și întrețin între membrii acestei structuri sociale. Conform opiniei noastre, credem că această solidaritate tipic familială ne poate lămuri asupra acelor cazuri în care mai mulți membri ai aceleiași familii au intrat în rezistență, chiar dacă luate în particular nu toate aceste persoane ar fi arătat disponibilitate pentru acțiuni concrete de rezistență împotriva comunismului. Cu alte cuvinte, considerăm că au fost situații în care părăsirea domiciliului și acceptarea în mod implicit a statutului de "partizan" s-a făcut dintr-un sentiment de fraternitate pentru soțul, fiul, sau tatăl care au luat în prealabil decizia angajării într-un conflict deschis cu autoritățile comuniste.

Desigur, au existat și cazuri atipice care au depășit sfera motivațională pe care am căutat să o elucidăm mai sus. Vom aminti aici doar exemplul familiei Chirca de la Nucșoara, care a fost angrenată în activitatea grupului "Arnăuțoiu-Arsenescu" în mod, am putea spune, întâmplător câtă vreme Ioan Chirca era fugăr pe munte încă din 1931.²⁴ Fără a fi pe deplin lămurii asupra motivelor pentru care I. Chirca și-a părăsit domiciliul, încă din anii '30, putem preciza că acesta este considerat în documentele Securității, fără alte explicații, drept dezertor.

Odată cristalizate, aceste grupuri de rezistență au avut pe mai departe o dinamică de evoluție influențată de factorul numit familie. Așa după cum s-a putut observa și până aici grupurile de rezistență, din punct de vedere numeric s-au aflat într-o permanentă mobilitate, urmând, în mod normal, tendința divizării în subgrupuri pe criteriul apartenenței familiale. După ce a acționat o perioadă într-o formulă unitară, grupul "Șuşman" s-a divizat între cele două familii. Familia Șuşman, împreună cu alți câțiva membri ai grupului, a rămas cantonată în apropierea Huedinului, în timp ce familia Jurju a trecut în județul Bihor.²⁵ Experiența sciziunilor, într-o formă chiar mai amplă, a fost traversată și de către grupul "Arnăuțoiu-Arsenescu". O primă scindare și cea mai importantă, s-a produs la puțină vreme după formarea grupului, în vara anului 1949 și la baza ei au stat neînțelegerile, care deveniseră cronice, dintre familia Chirca și frații Arnăuțoiu. Dacă subgrupul în care se afla

¹⁶ Interviu cu Vasile Moldovan.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Ioana Raluca Voicu - Arnăuțoiu, *op. cit.*, p. 595.

¹⁹ Interviu cu Petru Duicu.

²⁰ Interviu Ion Berzescu.

²¹ Interviu cu Vasile Moldovan.

²² *Ibidem*.

²³ Interviu cu Petru Duicu.

²⁴ Ioana Raluca Voicu - Arnăuțoiu, *op. cit.*, p. 260.

²⁵ Interviu cu Vasile Moldovan.

familia Chirca și-a încetat existența în toamna anului 1949 în urma trădării lui I. Chirca, cealaltă fracțiune, desprinsă din grupul inițial a rezistat până în 1958, trecând în acest interval prin câteva scindări temporare, produse între familia Arnăuțoiu și familia Jubleanu. Divizarea grupului “Col. Uță”, chiar dacă s-a petrecut în condiții de risc sporit s-a conformat criteriului familial, frații Duicu rămânând împreună până în ianuarie 1950 când grupul a fost descoperit.²⁶ La rândul lor și frații Berzescu au rămas nedespărțiți până în momentul în care au fost prinși, supraviețuind sciziunilor repetate produse în sânul grupului “Spiru Blănaru”, în lunile februarie-martie 1949.²⁷

Această dezagregare a grupului inițial pe structura celulelor familiale a fost posibilă din cauza tensiunilor acumulate la nivel de grup pe fondul unui acut sentiment de insecuritate și a unor condiții de viață extrem de precare. În plus, obsedanta problemă a trădării a amplificat suspiciunile reciproce, a căror depășire a fost căutată în medii umane cât mai restrânse și deci controlabile, iar din acest punct de vedere familia devenea cadrul cel mai potrivit și cel mai credibil.

Rezistența anticomunistă a lăsat urme dintre cele mai grave, din momentul descoperirii grupului, în destinul familiilor care și-au asumat o astfel de opțiune. De fapt, familiile angajate în rezistență au făcut obiectul unui adevărat proces de exterminare întreținut prin numeroasele condamnări la moarte, prin decesele înregistrate pe parcursul detenției sau prin împușcarea mortală în timpul conflictelor cu trupele Securității, Miliției și Armatei. Cei rămași în viață, mulțumită conjuncturii sau a unei poziții marginale în viața grupului au fost victimele unor condamnări substanțiale, a deportărilor, iar după eliberare s-au confruntat cu obstrucțiile poliției politice și ale administrației. Cu Securitatea pe urmele sale și aflat într-o perioadă de acută dezorientare pentru că fusese obligat să se despartă de fiii săi iar soția sa se prăpădise în condiții neclare, Teodor Șuşman s-a împușcat în 1951 în podul unui grajd din Răchițele. Șapte ani mai târziu, deci în 1958, doi dintre fii săi, Teodor și Visalon, și-au găsit sfârșitul tot într-un grajd, de această dată din localitatea Traniș, incendiat de către Securitate. Traian Șuşman, care a făcut parte din grup a fost prins în 1949 și apoi condamnat, iar copiii mai mici ai familiei Șuşman, Emil și Romulica, au fost deportați în zona localității Fetești, de unde nu li s-a mai permis să revină în satul natal.²⁸ Cealaltă familie a grupului Șuşman a avut parte de un deznodământ la fel de dramatic. Mihai Jurju, a fost rănit mortal, în timpul unui conflict cu Securitatea, iar Lucreția Jurju și Oneț Roman au fost arestați. Dacă Lucreția Jurju a supraviețuit închisorii reușind să-și refacă parțial viața după eliberare, Oneț Roman a fost condamnat la moarte și executat.²⁹ Un tratament extrem de agresiv i-a fost rezervat familiei Arnăuțoiu din Nucșoara. După ce au fost prinși în urma unei trădări petrecută în luna mai a anului 1958, la data de 18 iulie 1959 cei doi frați Arnăuțoiu au fost executați în baza unei sentințe judecătorești prin care erau condamnați la moarte.³⁰ Maria Plop, condamnată la muncă silnică pe viață, Ioan Arnăuțoiu, condamnat la 18 ani temniță grea și Lucreția Arnăuțoiu, mama lui Toma și a lui Petre, condamnată la 10 ani muncă silnică, au decedat pe parcursul detenției. Din familia Arnăuțoiu rămânea în viață numai fișta Ioana Arnăuțoiu, ei revenindu-i misiunea de a duce mai departe tradiția și memoria unei familii aruncată prematur și arbitrar în zona interzisă a istoriei comunismului. Pentru familia Jubleanu consecințele angajării în rezistența anticomunistă au fost la fel de grave. Maria Jubleanu, așa cum am mai arătat a murit în 1951 prin împușcare, fiul său, Constantin Jubleanu având aceeași soartă în 1958 după ce a refuzat să se predea împreună cu frații Arnăuțoiu. Mai neclară este situația lui Titu Jubleanu. Acesta a fost arestat în 1951 și a rămas închis până în anii 1958-1959 când a fost condamnat la moarte în “Lotul Arnăuțoiu” fiindu-i apoi, după câte se pare, comutată pedeapsa la muncă silnică pe viață. Această confruntare cu comunismul, flagrant de inegală și lipsită de speranțe a lăsat urme dintre cele mai drastice asupra familiei Duicu de la Domașnea. Ioan și Nistor au fost împușcați pe munte iar Petru Duicu a fost arestat și condamnat în procesul de la Timișoara din poziția de “cap de lot”. Samoilă Duicu, cel de-al patrulea frate, deși a rămas acasă a fost condamnat la trei ani de închisoare fiindu-i apoi impus domiciliu forțat în Moldova. Ca și cum nu ar fi fost suficient, prin beciurile Securității, unde i-a fost administrat tratamentul tipic anchetelor comuniste, a fost târâtă și mama celor patru feciori căreia i s-a cerut, nici mai mult nici mai puțin, decât să-și trădeze propriii fii.³¹

Fiind prin excelență produsul comunității sătești, grupurile de rezistență și-au asigurat în permanență suportul necondiționat al acesteia, exprimat frecvent prin intermediul familiei rurale, țărănești care s-a aflat mereu

²⁶ Interviu cu Petru Duicu.

²⁷ Interviu cu Ion Berzescu.

²⁸ Interviu cu Vasile Moldovan.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Ioana Raluca Voicu - Arnăuțoiu, *op. cit.*, p. 717.

³¹ Interviu cu Petru Duicu.

alături de "partizani". O astfel de solidarizare s-a realizat pe un fundal comun al temerilor și previziunilor legate de un viitor incert, cât și datorită unor relații speciale preexistente (de rudenie, prietenie, vecinătate) între familiile comunitare și grupurile de rezistență atomizate din comunitate.

Similar cazurilor analizate anterior și aceste familii erau beneficiarele unor situații stabile din punct de vedere material, dublate de un respect deosebit pentru proprietatea privată și drept urmare erau extrem de sensibile la zvonurile referitoare la socializarea proprietății în general și a celei funciare în particular. Ioana Lăzărescu din Teregova, al cărei soț a fost arestat pentru colaborare cu grupul "Spiru Blănuș" exprimă în felul următor această stare de spirit: "Îi uram... fiindcă era legea asta să-ți ia pământul, să-ți ia vitele, să treci la colectiv. Zăcea: *Părinții mei au muncit o viață-nțreagă și eu am muncit până la vârsta asta și acuma să vină comuniștii să-mi ia tot!*"³² Împingând analiza noastră spre o altă zonă, putem observa că familiile din această categorie erau afiliate unor convingeri politice destul de bine fixate și orientate aproape în exclusivitate către partidele tradiționale: "Lor nu le-o plăcut comuniștii, ei or vrut să fie liberi, să nu fie supuși. Ei așe o ținut tot la țărâniști, el și socru-meu [Ioan și Petru Colțan arestați în "Lotul Spiru Blănuș -n.n.]"³³. Merite apreciabile la întreținerea relațiilor comunitate - grup de rezistență au avut și legăturile de prietenie, vecinătate sau rudenie. Avem aici un foarte bun exemplu în familia Neag din Răchițele, care, datorită prieteniei cu familia Șușman, s-a aflat cu consecvență în apropierea grupului "Șușman": "Eu am fost prieten cu Todoru lui [Teodor Șușman junior], cu fecioru' lui, că o fost cu un an mai mic ca mine... Și am fost acolo, că io acolo jos îs născut. Și apoi meream seara pe la vecini, mai nu știu ce. No, am fost prieten cu Todoru ala"³⁴

Așadar, măcar sub aspect motivațional putem considera că și aceste familii erau pregătite pentru o rezistență activă iar dacă au rămas într-o stare inertă acest lucru este explicabil prin faptul că au fost mai protejate de instigările structurilor represive care, în ultimă instanță, au reprezentat un factor determinant al rezistenței anticomuniste. În plus, pentru familiile din această categorie, care au constituit o adevărată anticameră a rezistenței anticomuniste, poate fi sesizat gradul mai redus de politizare, motiv pentru care, cel puțin într-o primă etapă, au prezentat un interes mai scăzut pentru Miliție și Securitate.

Rămase în comunitatea sătească, dar având certe afinități pentru rezistența anticomunistă, așa după cum s-a putut observa, aceste familii s-au menținut în proximitatea grupurilor de rezistență pe care le-au sprijinit cu informații, alimente și adăposturi. De fapt, acest sprijin generos din partea comunității are darul să ne lămurească măcar în parte asupra longevității unor grupuri care, în câteva cazuri, au rămas în activitate până la 10 ani. Grupul "Arnăuțoiu", pe parcursul a nu mai puțin de șapte ani a beneficiat de serviciile familiei preotului Ion Constantinescu din Poinărei. Ajutorul primit a constat din alimente, îmbrăcăminte, un aparat de radio și chiar armament.³⁵ Grupul de rezistență "Ioan Bogdan" de la Gurahonț (județul Arad), cu o viață efemeră de altfel, a fost găzduit la domiciliul familiei Motorca până în aprilie 1949, când a fost identificat de către Securitate.³⁶ Familia Lăzărescu i-a adăpostit în mai multe rânduri pe membrii grupului "Spiru Blănuș" la un sălaș din apropierea Teregovei: "Soțul meu nu o fost pe munte [în sensul că nu a făcut parte din grup -n.n.]. Acuma să vă spun eu: mâncare la partizani am mai dat, că noi stăteam acolo la sălaș și or venit într-o noapte mulți. Și apoi cum să lași omul flămând? Le-am făcut mâncare și le-am dat și or plecat... Le-am făcut colesă caldă, cu brânză, cu cârnaț, cu lapte... Ei or plecat da' or venit de mai multe ori până când i-o prins".³⁷ Nicolae Neag își amintește că în temeiul bunelor sale relații cu familia Șușman, i-a ajutat în repetate rânduri cu alimente pe cei din grupul "Șușman": "În relații bune am fost [cu familia Șușman -n.n.]. Le-am dus de mâncare de aia am fost arestat".³⁸ Alături de Nicolae Neag, legături cu grupul "Șușman" a avut și soția sa. Ana Neag mărturisește că fiind cu vacile la pășunat pe munte s-a întâlnit cu membrii grupului cărora le-a oferit sau lăsat, în locuri prestabilite, lapte proaspăt: "Și apărură așe în calea mea și văzui că fusă unu' Todor și unu', altu îl chema Mihai Gheorghe. Fusă ei doi. Da' io aveam vacile cu lapte. Le-am pus lapte și le-am dat lapte așe că n-o văzut pruncii. S-o dus în drumul lor, n-o stat".³⁹

Colaborarea cu grupurile de rezistență a atras numeroase prejudecii pentru familiile aflate în această postură. Membrii acestora, în scopul achiziționării informațiilor necesare despre grupurile de rezistență au făcut obiectul de șantaj al Securității sau au avut de suportat privațiuni temporare de libertate care făceau abstracție de

³² Interviu cu Ioana Lăzărescu.

³³ Interviu cu Ana Colțan.

³⁴ Interviu cu Nicolae Neag.

³⁵ Ioana Raluca Voicu - Arnăuțoiu, *op. cit.*, p. 537.

³⁶ Interviu cu Igna Darău.

³⁷ Interviu cu Ioana Lăzărescu.

³⁸ Interviu cu Neag Nicolae.

³⁹ Interviu cu Ana Neag.

prezumția nevinovăției. Apoi, o dată cu căderea grupurilor, familiile care le-au susținut au fost atinse masiv de valul arestărilor concretizate, în general, prin pedepse cu închisoarea fără să fie însă exclusă pedeapsa capitală, aceasta în funcție de gradul de pericolozitate al grupului care a făcut obiectul colaborării. S-ar mai putea spune că, la acest nivel, arestările i-au vizat în principal pe bărbați, problemele familiei și ale gospodăriei rămânând în sarcina femeilor și aceasta în condițiile unei administrații ostile. Din familia Motorca (Gurahonț) au fost arestați Ioan Motorca și fiul acestuia, Ilie, fiecare având de ispășit peste patru ani de închisoare. Arestarea celor doi a fost însoțită de prejudicii materiale semnificative între care amintim incendierea grajdului familiei Motorca cu ocazia operațiunilor întreprinse de Securitate pentru capturarea grupului.⁴⁰ Nicolae Neag a fost arestat în noiembrie 1951 pentru legături cu grupul "Șuşman" și a fost condamnat la patru ani de închisoare. În timpul detenției, soția și cei patru copii ai săi s-au lovit de numeroase probleme fiindu-le impus un adevărat regim de izolare de restul comunității din Răchițele: "N-avea voie un vecin să vie să-mi taie lemne sau să-mi facă ceva".⁴¹ Din familia Colțan a fost arestat în 1949 Ioan Colțan și după un an tatăl acestuia în vârstă de 60 de ani. Ioan Colțan a fost condamnat la 8 ani de închisoare iar tatăl său la 6 ani. Ana Colțan, mamă a unui copil de un an și jumătate, împreună cu soacra sa au fost nevoite să lucreze cele 10 hectare de pământ și să plătească mai mulți ani cotele aferente. Pe deasupra, cele două femei au trăit cu angoasa deportării în Bărăgan, familia Colțan fiind inclusă în rândul "chiaburimii": "Se tot auzea că vine și ne ia și ne duce, o stat trenu-n gară, auzeam și noi... că vin să ne ducă pe toți de acasă în Bărăgan. Ne-o ferit Dumnezeu și nu ne-o dus".⁴² Într-o situație practic identică s-a aflat familia Lăzărescu, tot din Teregova. În 1949, din această familie au fost arestați Ioan Lăzărescu, condamnat la 8 ani de închisoare și tatăl său care a primit cinci ani de închisoare. Despărțită peste noapte de soț, Ioana Lăzărescu a fost nevoită să-i crească singură pe cei doi copii, să achite cotele sau să presteze zile de muncă voluntară în "folosul obștesc" la pădure sau întreținerea drumurilor publice etc.⁴³ Familia Constantinescu din Poinărei, acuzată tot pentru colaborare a avut de suportat pedepse mult mai drastice. Preotul I. Constantinescu a fost condamnat la moarte⁴⁴ și executat împreună cu frații Arnăuțoiu iar soția sa, Justina Constantinescu, a fost condamnată la 15 ani muncă silnică.⁴⁵

În concluzie, am putea spune că familia, ca entitate social-economică și politică a îndeplinit rolul unui factor fundamental în rezistența anticomunistă, atât prin contribuție sa efectivă, cât și printr-o atitudine solidară cu cei care și-au asumat riscul unor acțiuni concrete împotriva comunismului. Funcția familiei a fost redimensionată și de mediul în care s-a mișcat rezistența anticomunistă, anume unul extrem de ostil și care, tocmai de aceea, recomanda un grad cât mai mare de coeziune între membrii componenți, ori această nevoie de solidaritate putea fi cel mai bine satisfăcută în cadrul familiei. De fapt, cazurile grupurilor de rezistență care cuprindeau mai mulți membri proveniți din aceeași familie și care, în mod individual, probabil ar fi arătat puțin interes rezistenței anticomuniste, sunt explicabile tocmai prin nivelul superior de solidaritate existent în structura unei familii în comparație cu alte modele de coabitare socială.

Lista cu martorii intervievați* :

1. Ion Berzescu - Născut la 1 aprilie 1918, localitatea Teregova; studii: șapte clase primare; religie: ortodoxă; profesie: tâmplar; familia a avut o proprietate funciară de 15 iugăre. A fost legionar și a făcut parte din grupul "Spiru Blănaru". A fost arestat în 13 martie 1949, condamnat la 15 ani de închisoare cu confiscarea averii și eliberat în 9 martie 1961. La data realizării interviului, în 1998, avea domiciliul stabil în localitatea Teregova, județul Caraș-Severin.
2. Ana Colțan - Născută la 2 august 1927, localitatea Teregova; studii: școala primară; religie: ortodoxă; profesie: casnică; s-a căsătorit cu Ion Colțan în 1941. La data realizării interviului, în 1998, avea domiciliul stabil în localitatea Teregova, județul Caraș-Severin.
3. Igna Darău - Născut la 12 mai 1920, localitatea Cil; studii: școala primară; religia: ortodoxă; profesia: agricultor; a avut o proprietate funciară de 17 iugăre. A fost legionar și a făcut parte din grupul "Ioan Bogdan"

⁴⁰ Interviu cu Ilie Motorca.

⁴¹ Interviu cu Nicolae Neag.

⁴² Interviu cu Ana Colțan.

⁴³ Interviu cu Ioana Lăzărescu.

⁴⁴ Ioana Raluca Voicu - Arnăuțoiu, *op. cit.*, p. 707-709.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 739

* Interviuurile folosite pentru realizarea acestui studiu se găsesc în arhiva audio a Institutului de Istorie Orală din Cluj Napoca.

de la Iosășel, județul Arad. A fost arestat în aprilie 1949 și condamnat la 10 ani de închisoare. La data realizării interviului, în 1998, avea domiciliul stabil în localitatea Cil, județul Arad.

4. Petru Duicu - Născut la 17 octombrie 1927, localitatea Cornereva, județul Caraș-Severin; studii: șapte clase primare; religie: ortodoxă; profesia: agricultor; familia sa a avut o proprietate funciară de 6 hectare. A fost simpatizant al Partidului Național Țărănesc și a făcut parte din grupul "Col. Uță". A fost arestat în ianuarie 1950 și a fost condamnat la 25 de ani de închisoare. La data realizării interviului, în 1998, avea domiciliul stabil în localitatea Domașnea, județul Caraș-Severin.

5. Ioana Lăzărescu - Născută la 14 ianuarie 1924, localitatea Teregoa; studii: șase clase primare; religie: ortodoxă; profesia casnică; s-a căsătorit în 1940 cu Ioan Lăzărescu. La data realizării interviului, în 1998, avea domiciliul stabil în localitatea Teregoa, județul Caraș-Severin.

6. Vasile Moldovan - Născut la 25 septembrie 1921, localitatea Răchițele; studii: șapte clase primare; religia: greco-catolică până în 1948, actualmente ortodox; profesia: agricultor; a fost arestat în 1954 pentru colaborare cu grupul "Șușman" și a făcut șapte ani de închisoare la care s-au mai adăugat trei ani de domiciliu obligatoriu. La data realizării interviului, în 1997, avea domiciliul stabil în localitatea Răchițele, județul Cluj.

7. Ilie Motorca - Născut la 27 iulie 1929, localitatea Gurahonț, județul Arad; studii: cinci clase primare și patru secundare; religie: ortodoxă; profesie: agricultor; a avut o proprietate funciară de 15 iugăre. A fost arestat în 1949 și condamnat la 4 ani de închisoare pentru colaborare cu grupul "Ion Bogdan". La data realizării, interviului, în 1998, avea domiciliul stabil în localitatea Iosășel, județul Arad.

8. Nicolae Neag - Născut în 1922, în localitatea Răchițele; studii: două clase primare; religia: greco-catolică până în 1949, după aceea ortodoxă; a fost arestat în 1951 și condamnat la 4 ani de închisoare. La data realizării interviului, în 1997, avea domiciliul stabil în localitatea Răchițele, județul Cluj. Printre martorii noștri, după cum s-a putut observa s-a aflat și Ana Neag, soția lui Nicolae Neag.

FAMILY AND THE RESISTANCE AGAINST COMMUNISM IN THE ROMANIAN MOUNTAINS

(Abstract)

The first part of the study is dealing with the causes that generated the resistance against the communism in Romania beginning with the second period of the 40s until the beginning of the 60s. Here are some of them: the substitution of the Romanian political system during the interwar period by the communism regime; the forced nationalization in the economic field; the illusion of Romanian liberation by the democratic western power (such as USA).

From spatial point of view, the armed resistance against communism at the end of the Second World War preferred the Romanian mountains and hills, where they could have found superior condition for feed, hide and habitate. This kind of resistance was rather dizorganized (small groups up to 40 people).

In the second part of this approach the author tried to reveal the role of the family as a social, political and economic structure as a cell of the fight against communism. The family is regarded as an activ factor of the resistance and also as a cell of the rural community integrated in the resistance movement. From this perspective, the study is concerned about the resistance in Huedin, Făgăraș, Southern part of Banat, Zarand and neighbourhood.

The conclusion is that the family played a very important part in the resistance movement against communism. The members of the resistance group had to be very united so this solidarity was necessary to be found between the family members.